

BURGESKERIAREN ESKANDALUA...

joseba andoni etxabe

Ez dut kontu berririk esateko asmorik. Soillik, guztiok eguneroko bizitzan ikusi eta sufritu dugun zerbait aztertu.

Kristautasunaren jokabide batzuekin ifioiz ematera iritxi behar ez genduan zera batera eldu gera: eskandalua ematera, alegia. Benetako kristau testimonioa eskatzen diguten langille, behartsu, txiki, aul eta gudan bi jokabide ikusten dituztenentzat erorbide bihurtu gerala esan nai nuke, sarritan dugun jokabide itxuratiarekin.

Eskandalu au beste era guztietako erorbide denak baiño zital eta kaltegarriago denik ez dut batere zalantzarik. Oraindik gehiago esango nuke, gaiñera: emagaldu eta likiskeri gehienen iturburua or billatu behar gendukeala; ba, urdaska auetatik euneko larogetitamar baiño gehiago gizarteak eragin edo derrigortuak direla, dio J. Leclercq-ek.

Gaizpidea, oztopo egin eta erori arazten gaituan arria da. Pekatutako bide ematea. Gure itz, jokabide, jardun, dei, irakur eta ikus-

gaiz txaharrera joaraztea. Astuna, noski, pekatu au; eta "ifiori okerra erakusten dionak, obe luke olako orrek, asto-errotarri bat lepotik zintzilikatuta itxasoan behera amildu balute" (Mt. XVII).

Gaizpidea lizunkerira bakarrik lotzea aren mailla zabalak gehiegi istutzea litzake. Ori egiten, ordea, oso gera abillak, atzerrietan baiño gehiago nik uste, uts egiteko bildurrik gabe. Kanpoko jendeak ere sarritan esan digute auxen bera; eta arrazoia ez zaie falta, gero. Baiña esan beharrik bai ote zegoen? Ez dut uste, ba gerok ere ez gera ain itxu. Eta ikusi gerok ikusten genduan barretetik. Ala ere, ez konturatzea obeto zitzaigun, patxadan eta egokiago bizi gindezen, ekaitzaren aurrean egalper edo abestruzaren irudira.

Beatza luzatuaz laister emango dugu ezagutzera, erori aldia izan duela-ta, maternidade etxe batean izkutatu behar izan duen neskame gajo ori. Baita ere langille bat, txukuntasuna txukuntasun dela-ta, edo pekatu batzuk ezin direla ametittu-ta, lantegiak botatzen danean.

Kristo berriz etorriko balitz, eta pekaturik bere baitan ez daukanak botatzeko lehenengo arria esan, jakifia, beharbada guztiok izkutatu beharko genduke, gaur besteeri arrika gaudenok, arri beroien azpian.

Artu degun gailatik ez dezagun igesi. Argi esanda, auxen gertatzen dena: seigarren aginduko gertaerak bakarrik dauzkagula eskandalutzat, eta ez gera ohartutzen (obeto esanda, ez degula nai) bosgarren eta zazpigarren eskandalizatzailetaz, beharbada gerok ere ez baigera esku garbi-garbidunak.

Gizadiaren pekatu mota maillak, bakoitzari bere balore juxtua emanaz, ederki asko dakarzkigu Buero Vallejo-k bere "Concierto de San Ovidio" antzerkian: **Adriana**-k, bere bizitzaren lizunean eta edozein gizonezkorentzat prest egonarren, behartsuen odola txupatuaz kutxak urre ta zillar dizdiratsuz beteta zeuzkan sal-erosle Valindin-ekin konparatzean, onela dio David itxuari: "Baiña, nere bizitza lizuna Valindin-en egiteak baiño zikiñago ote? Ez, ez orixe; Valindin-en ondoan, zuzen jokutzen dut nik". Bi bizimodu oietan makurragoa zein zan zuzen ulertzen zuen Adriana-k, beraz. Ala ta gurtiz ere, eskuzabal, on eta zintzoagotzat eukiko Valindin gizarteak, ordea... Au mundua! Justizi-zale porrokatua dan gaurko munduari beste ainbeste gertatzen zaionik ukatu al genezake?

Bidegabekeri izugarriak or zehar ikus ditzakegu. Jazkeran edo ondartzetan azaldu edo egin ezin dana, dirua dela medio publizidadea egiteko errez agertzen da. "Bikini"-kin dijoazen neskatzak eskandalizatu egiten gaituzte, baiña oso lasai iraungo dugu, esate baterako, gezur eta maltzurkeriz uztarrituta. Parkeko aulkietan neska-mutillak

darabilzkiten festak bezin "berde" ez ote dira kreditu bat moldatzeko egin oi diran matematika-kontuak? Guzti ontan, erabat atzeratu gerala, esango nuke, eta kontzientzi zuzena aspaldi galduak. Ez da iflor, zentzudunik beifitepein, emaztearekiko dituan artueman eta kuttunkeriak ofizinan daukan ogei urteko mekanografistari kontatuko dizkic-nik, bai ordea bere negozio okerrenaren mufla ulertzea lasai emango dionik. Eta txiste berde bat txutxu-mutxuka edo ixil-mixilka kontatuko dugu lagunartean (eta ez-ezagunak badaude, areago); lantegi-administrazio-kontsejuaren billeran ostera, zenbat eta indartsuago abotsa, obe, ifloren bildurrik gabe esan eta denak entzuteko: "Negozioa ongi joango bazaigu, beste guztiek gaizki joatea komeni". Jokabide makurrena zein ote?

Bildur naiz gaurko gizartea maitasunarekiko berdetasunaz gehi-egi ohartzen ez ote den, eta negozioen usteltasunaz ahazturik bizi.

Mundu guztia eta gizonaren egite bakoitza antzerki bat besterik ez da. Au orrela izanik, moral-epaia antzertokiko gertaerata zergaitik baztertzen dugun ez dut ulertzen. Baita lege, negozio, kontratu eta publikidateko argi-buru edo konsignak ere —zer demontregaitik ez!— "estrenatu" egin behar genituzke. Maitakeriz kanpoko beste egite askoeri ere antzerkiei eman oi dizkiegun klasifikazio moral berdinar eman behar genizkieke: "reparos graves", "mayores con reparos", "totalmente desaconsejable"... oietakoak. Era ontan, gizarteko amaika bide itxita edo debekaturik lirake 18 edo 21 urtez goikoentzat ere... Ekonomiku jokuetan, urratx edo eladu saltzea bera persona guztientzat "apta" ote dan bildur naiz.

Esan ditudan guztiak oituren puritanismu zale naizelako ez ditut esan, ez. Eskandalu eta jokabide okerrak justizi konmutatibuz gauza guztieri neurri berdiflean ezarri dezaizkiegula, eskatzen dut bakar bakarrik.

Lizunkeri eta loikeriekin kezka aski eduki oi ditugu, eta oso gutxi urre-jokua darabilkigunean. Makifia bat aldiz entzun duzu andereifio bati bildurrik gabe esaten: "Aizu eder, agirian duzu azpiko gona". Diru-zale, politiku, sal-erosle eta beste askoeri zergaitik ez esan beste au: "Ziri, maltzurkeri eta gezurra agirian dituzula, gero, jauna?"

pekatari agiriak Eliz-barnean

Alderazi dugun guztia gaizpidetsuago bihurtzen da oraindik nagusi, sal-erosle, finantzalari eta kristau diru-zale oiek egifialetan Elizaren barrutian irautean.

Beren modura dira oiek erlijiodun, ez ordea Jaungoikoaren arabera!

Kristautasunarentzat enbarazu eta ekaitz bat besterik ez dira olako gizonak. Borondate onekoei ez die erorbiderik sortuko berez txahar diranek; baiña onoko auek, nola elizkoi eta zintzotasun itxuraz apain jazten diran, edozein, baita santuak ere, bereganatuko lituzkete. Ba, "elizkoiak eta karidaderik ez duena, pozoia", dio esaera zaharrak. Gaizkille izatea txaharra da, baiña ontzat bere burua azaltzea gaizkille izanik, okerrago milla bider. Kristautasunarentzat legami txaharra benetan. Zargaitik? Beren kontseju, erakutsi, ejenplu eta zuzenbideekin sartzen direlako labeen, eta, jakifia, derrigor irten behar ogi makats eta espiritualidade ustela.

Pekatarari publiko auek nola moldatu ote dire, Elizara eta sakramentuak artzera sarri joanaz, lehengo era berdifian irauteko? Oso errex; ba, formula apropos bat aurkitu dute: beren gustora moldatu erlijio osoa. Nai dutena egiteko galerazten dien aginduak legetik borratu. Lagun urkoaz mintzatzen diran orrialde guztiak Ebanjelioetatik kendu, eta gai onetazko itzaldi guztieri belarriak ongi itxi. Eta, azkenik, elizkizunetan denen aurrean tente jarri, ifior ez bezelako kristauak direla denak ikus dezaten.

Bi erabaki besterik ez zeudela uste zuan Jaungoiko berak Berri Onaren aurrean: bai ala ez. Kristau zahar eta axeriek ogei gizaldi esperientzian igaro ondoren, ez bat eta ez besteko jokabide ugari asma, ordea!... Jaungoikoa eta pekatua, Berri Ona eta mundua, Kristo-ren mendiko itzaldia eta norberekoikeria edo egoismoa gizonak ain abilki sistema paregabe ortan alkartzean, Jaungoikoa bera ere arrituta egon behar duela esango nuke. Izan ere, gizonak ba du kaskoan buru bat, eta asko ikasi du, eta ez alperrik; au dala-ta, bere ikasien ondoan Kristo-ren erakutsiak xahar eta antzifnako bihurtu dire mundu diru-maitale onentzat... Ez da arritzeko, gizona ezagutu ezkeru.

Ez dakit "ifioaren zona" ez dan ortako gizonak, beren buruak ontzat dauzkaten oiek, erremediorik bai ote duten. Alabaiña, inkonstantiz-edo, borondate auleko gizona pekatuan erortzen danean, erreza erremedioa, kontzientzia bere jargoian dalarik dena lortu baidezake Graziarekin. Ez, ordea, Pio XII-gnak zion "pekatu sentidua galtzeraino" eltzen geranean. Ara argiago esanda: norbaitek baten bati ezer ostuta gaizki egin duela badaki, zuzen bidean jarri dezake ura, bere borondate pittin bat indartuaz. Ezer ostutzen baldio erosle bati, berriz, ondo egin duelakotan, "mundu guztiak egiten duela-ta", edo "los

negocios son negocios" esanez, alperrik onentzat: Ministerio danak mogitu arren ez dago erremediorik.

Gaizki egin duela eta pekatari sentitzea, konbertsiorako lehenengo pausoa dugu. Au gabe, salbazioa ezifinezko da.

Nazio arteko arazoan ere, bakoiztiar edo indibidual egintzan, beste ainbeste gertatzen da. Baita ere, bere okerrak estalkitzen saiatzen dira nazioek, bakoiztiarren antzera. Zehastasun auxe bakarrik ekarriko dut esanaren siñisgarritzat: "MATER ET MAGISTRA" azaldu zenean, alderdi guztietako agintari eta politiku denak ongi baiño ongiago artu zuten, Aita Santuaren itzetan ludi guztiko gobernu-modu, lege eta kodigu denak onartu eta onetsiak izan bailira bezela. Eta beren erantzunak alderdi guztietatik jotzen duan aizea bezela eldu ziren Vaticano-ra. Zer zioten erantzun oiek? Denak berdin: an (USA ala India-n, Suecia ala Madagaskar-en, Españi, Frantzi ala Colombia-n tabar) bere erakutsiak aspalditik zetoztela betetzen...

"Baifia, Jauna, zintzo eta errugabe ote dira gaurko gizon aundiki guztiak, Ebanjelioko fariseoaren antzera; edo-ta, lurretik aurpegirik jasotzen ausartzen ez diran publikano gizarajoentzat bakarrik ematen ote dituzu zure Elizburuagandik datozten erakutsiak?". Zergaitik ainbeste gizon itxu? Frantzi, Españi, Itali, Ipar eta Ego Ameriketan ez ote dago ezer zuzentzekorik? Enziklika bikain orrekin benetan akor ote kodigu eta kontzientzi guztiak?

Alperrikako eta erremediorik gabeko dena, gauzak onela dijoa-zen bitartean.

Komunisten egokera zentzudunago ez al da? Jakin ere ba daki ongi Komunismoak gorrotozko jokabideak kristau-moralak zeharo debekatzeko dituela. Baifia gorroto eta bengantzarako barru-indarra ezin itotzean, Elizarekin ausi eta kristautasuna utzi egiten du. Jokabide zintzoa, beraz. Alabaifia, justizi eta karidadeaz Ebanjeliok zer eskatzen dion ba daki pekatari burgesak, eta, alaz ere, bete behar astun oiek gordetzeko indarrik gabe agertu arren, ez du Elizarekin belaxe ausiko. Ez ori bakarrik. Gaiñera, oraindik, jokabide edo logika zoragarri bategaz, bere erara moldatuko du Ebanjelioa bera. Zerua, lehenengo emen eta gero an, zihur bereganatuko du onela, alajaiñetan!...

Kristautasuna utzi edo falsifikatu beharrean arkitu ezker, uztea obeki legoke. Onetxegaitik, langilleak, naiz edozein eratakoak izan, benetako kristautasuna bizitzeko kondizio obean aurkitzen direla, ez dago ezparik. Bernard Shaw-ek zihurki dion bezela, "kristautasunaren aurka txertatuak daude burgesak".

Egoki, patxadan eta nai duan guztiarekin bizi da jauntxo burgesa,

lagun urkoaren ajolik gabe. Ajolik balioke, ostera, eta ikusi oien justizi edo zoriontasun egarria, obligazioen bat ba duela, adierazi lezaioke. Ori ez komeni, ordea, bera lasai biziko bada! Ortxe kokka!

Langille taldeak Elizaren aurka eta burgesak kristautasuna falsifikatzen ikustean, misio-lur bihurtu zela ohartu zen Frantzia. Guk, ostera, nazio barnean egoera berdintsua izaki, sifisle eta sifisgabez elizak bete-betean ikustearekin, poztu eta lozorroan lasai iraun; eta, arrokeriz beteta, munduko aberrik "katolikuen" dela esateko ez dugu batere lotsik, gañera. Nun aurkitzen ote katolikotasun ori? Ametsetan bizi behar al dugu beti?

eta gerta beharrekoa gertatu zen

Jokabide itxu ontan, basurde tankera ematen diot burgesari. Beste norbaitek, Leon Bloy-k ain zuzen, "zerritzat" dauzka... Bai, basurde txaleku eta korbata dotorearekin, bapo purua erreaz despatxuko mai aurrean. Ez dute beren langille eta erritarren benetako egoerarik eza-gutu eta zuzentzeko ardurarik ifoiz izango. Oraindik gehiago (eta au ere esan behar), **Españia**-n "sozial arazorik" ez dagoela dioten burgesak, asko dira. Auengandik gizarteak zer espero dezake? Onik ez eta txahar ugari: langille eta behartsuentzat kristautasun eta Elizarako oztopo izan; benetako kristauak nabarmendu eta eskandalizatu; etabar. Itz batean: gizartean gorroto eta ikusezifiak sortu. Esan ditudan auek denak, Pio XII-gnak "XX-garren gizaldiko eskandalu ikaragarriak" zelakotu zituan. Eta guk, ez dagoela deus egiterik, edo-ta dena egintzat eman?

* * *

Erbesteratu baten egunkaririk artutako orrialde bat. Luze xamarra, baiña erakutsi eta esanai aundikoa, bere sakona ulertzen badugu. Ainbeste ta ainbeste langille errukarrien gertaera samia. Inguruan zeuzkan kristauen "gezur" eta "ipokresiak" eragindako desilusio makatza agertzen dute bere azken itzak. Ara nola dion:

"Kamiora arte nere aita eta anai zaharrenak lagundu didate. Mingarria nere azken agurra, beltza oso. Etxean gel-ditu ziran ama eta beste anaiak; negarrez izango dira, zihur.. Lineako autobus urdin eta xahar ontan sartu eta agur ene sorterri maiteari. Nork daki noiz arte..."

Teilla azpiko gela edo ganbara bat nere bizileku; danera, 25 pezeta eguneko. Ispilluan ikusten naiz: kolore txuri-orixka

eta orain iru illabete etorri nintzanean baiño askoz ere argalago. Ez dut lan iraunkorrik arkitu oraindaiño. Eguneroko aldizkaria ikusten dut, ia lan eskeintzarik dakarkian, baiña...

Janari-denda batean nago, oraingoz: enkarguak etxeetara eramatea nere lana. Gaur seigarren bizitza batera igo behar izan dut, saski bat patata bizkarrean dudala. Montakargas aberiatuta zegoanez, aszensorean igotzeko asmoz nintzan, baiña atezaiak ez dit utzi, nunbait etxepeko neskatx liraiñentzat kutsututa gelditu zitekean langille bat saski ta guzti bertan sartzean. Dena dela, eun ta berrogei eskail-maila igo behar izan ditudala!

Nere etxeoandrea txit ona dut. Goseak edo nazkak onezkero illik nintzan beragaitik izan ezik. Zenbat aldiz izan ote dugu —azkenengoz gaur goizean— elkar-izketa au:

—Jan ezazu au, lan geiegi egiten duzu-ta.

—Ezin dezaket, ba ori ez da sartzen nere kontuan, edo-ta ostatu dirua igo beharko didazu, zerorri galtzen atera nai ez badezu, erantzut diot.

—Ez, zu beartsu zaude eta lan egin naian; orregaitik, lagundu egin behar zaizu...

Malkoak ixuri ditut poztasunez. Arrigarria emakume au. Mixeriarene ertze-ertzean, esku bat eskeintzen zait lagun.

Lantegi batzuetan aurren pruebak egiñak ditut. Alperrik. ordea: ez nau iñork artzen, plazarik gabe daudela-ta, edo erantzunik ez etortzen iñoiz. Sei illabete daramazkit etxetik urrun, eta gero ta etorkizun beltzagoa.

Azkeneko lana ere galdu dut. Desesperatuta nabil. Zoro bat dirudit kalean. Bat, bi, iru... kale or zehar. Andereiño batekin topo; automobil batek ia akabatu nau eta urizain batek bost pezetako multa ezarri dit. Auxe bakar-bakarrik falta zitzaidan! Neuzkan azkenengo diruak...

Ostatura bueltatu naiz, eta lo-gelara ankapuntetan sartu, bu etxeoandrea minberatzerik ez dut nai. Leiorea urreratu, eta gaba iñoiz baiño beltzago zirudian. Azkenean, negarra bihotz-begietan. "Zein errukarri naizen, Jauna".

Biar! Biar!

Beatx-ikutu batzuk atean. Nor ote? ...Nere etxeoandrea.

—Baiña zer egiten duzu emen? Ez zaitut somatu noiz

etorri zīñan. Ara, "Grandes Talleres Reunidos"-etako esku-
titza eldu zaizu.

Estalkia urratu eta... "ontzat eman ditugu zure prue-
bak. Gure ofizinetatik pasa zindezke il onen 25 ezkeru".

—25 noiz da? —galdetzen dut.

—Biar, —etxekoandreak.

—Biar! Biar! Biar!...

Neure barruan ez nintzan kabitzen. Parre, negar, eta
etxekoandrea besarkatu. Etxeko guztiak esnatu nituan nere
zalapartaekin. Urrena, nere sendiarekin gogora nintzan. Izan
ere, biar!, biar! salbatuta nintzan. Kulean nengoen, ez dakit
nola, baiña kulean. Iñor ez zan ageri nere berri ona eman
nezaiokenik; eta, orduan, barnean gorde eziñik, zerura begira
oiu zoroka zera esan nuen: "Eskerrak, Jauna, beti gurekin bai-
zaitugu". Goardi bat igaro zen, multa ezarri zidan uraxe, eta
nere aurrean gelditu. Gelditu nintzan ni ere, eta bere bibote
aurrean karraxi egin nion: Biar!, biar!

Baiña beste edozein egun bezin beltza egin zitzaidan
"biar" zoriontsu ura.

Esikutitzak agindu bezela, azaldu nintzan Grandes Talle-
res Reunidos-etako ofizinetan. Eta: "sei illabete egingo dituzu
oraingoz; gerokoa, orduan ikusiko da". Jornala (ongi gogoan
dut): 21,75 pezeta eguneko. Zer adierazi naiz onek? Lehenik,
seguro sozialik ez neukala; bigarren, ostatuko gastuak ordain-
tzeko derrigor beste lan bat billatu behar nuela.

Ala ta guztiz ere, an gelditu nintzan, eta gogoz egin nuen
lan, gerokoaren itxaropenarekin.

Sei illabete ondoren, nagusiak deitu eta: "Oso gustora
nago zurekin eta langintza berean jarraituko duzu. Alabaiña,
nominan ezin zaitzakegu sartu oraingoz, impuestoz ittotzen
baigaude. Behar bada, urte azkenean-edo...".

Berriro itxoegitera. Urte azkenean, seguro sozialak eman
zizkidaten, ez ordea jateko behar nuena. Ezkondu eta su-
kalde bat sortzeko itxaropenik zoriontsuena ere galdu nuen,
galdu.

Etorri nintzaneko uriaren eder eta dizdiratasunik ez dut
gaur aurkitzen. Iraulika, ke, ots, ostatu usai, bakardadea; bes-
terik ez du neretzat uri onek. Aitortzen dut ni baiño zorion-
tsuago izan direla asko ta asko; baiña nere zoritxar berberan
beste asko ta asko daudenik ezin uka. Kristau maitasunak

bihotza gorrotorazitzen dit. "Seguridade osoarekin lasai bizi diran jauntxo eta burges oiek nire anai direla?" Gezurra!!! Egia balitz, ordea, laguntzen ez didan kristautasunik ez dut behar, eta or konpon. Ito, ill, krisma ateratzea dela onen onena jauntxo eta burges deneri, sinisten asia nago, ainbeste milloi gizon biziko bagera".

Oneraifio langille erbesteratu orren egunkariak diona. Epaitu zerorrek. Eta ez uste izan urtean behin edo behin bakarrik gertatzen dela España-n, langillea "ifioiz baiño obekiago" bizi dela-ta; olakotsu moduko gertaerak amaika billatu ditzakezu Euskal-Erriko erririk lantegitsuenetan.

.....

Konklusio bezela, zer esan genezake lagun urkoaren mixeriaz, lagundu ezik, errukirik ere ez duten burges oietaz? Nik ez dakit, baiña auxe bakar-bakarrik esango nuke: justizi-eza eta sozial sentidugabekeriak ausitzeko almenik ez badute, Elizarekin ausi obe lutekela lehenbaitlehen, Eliza eta sakramentuekin itxurak egiteari utziaz. Beste zerbait ere bai: kristau karikatuta auetako edozeifien diru-jokuak (beren egiteak baiño ez baidira) emagaldtu baten parke erdi-erdiko eginkizunak baiño eskandalosoago direla, zihur. Askoz ere makur, arro, petral eta maliziatiago.

Eta, bukatzeko, "Del Paternalismo a la justicia social" liburuan, Ignacio Fernández de Castro-k dakartzkian itzak neureganatzen ditut:

"Pentsa dezagun gizartea eta, batez ere, lantegi-nagusitza arrazoirik gabe zapaltzen, lan-saria arrapatzen, bere bizitza pixkanaka akabatzen ari zaizkiola konturatzen dan langilleaz. Onezaz gaifiera, langillea egokera ontan aurkitzen dela: erlijioak eta, batez ere, apaizek esaten diote mixerioek alaiki artu behar dituela, justiziaren alde lan egin dezakeala, baiña gorrotzko ideietatik burua garbituta... , kristau izateak ala eskatzen duela-ta. Au dena ulertu ere ulertzen du. Baiña, igande goizean sartzen da elizan, eta ara nun aurkitzen duan bere nagusi gaizkillea, belauniko errezoetan, lehenengo aulkian. Beragaz galdetzen du, eta erantzuna ezin aldrebesagoa: "Bai, kristau ona da oso: Jaunartu sarritan, jaiero mezatan, ez dakit zein kongregazioetako, eta karidadeko eginkizunetan bera beti buru". Egidun nor ote, ez da erreza erabakitzea; baiña emen billatu beharko lirakeala iruditzen zaif eliza bat baiño gehiagori su-emate eta ainbeste apaiz erailtzearen esplikazioa".